

PŘÍSPĚVEK UZAVŘEN BEZ ROZPORU KE DNI 29. 10. 2020**DPH****569/09.09.20 Nárok na odpočet daně při poskytování služeb ve vztahu k vývozu**

Předkládá: Ing. Lukáš Eisenwort, daňový poradce č. 4107

Úvod

Cílem příspěvku je sjednotit přístup k možnosti uplatnění nároku na odpočet daně na vstupu při poskytování pojištění ve vztahu k vývozu dle §72, odst. 1, písm. d) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále jako ZDPH).

1. Popis problému

Nárok na odpočet je právem každého plátce, který přijaté plnění použije k uskutečňování plnění zakládajících nárok na odpočet. V § 72 odst. 1 ZDPH jsou specifikována uskutečněná plnění, u kterých lze uplatnit nárok na odpočet daně, mezi tyto patří dle písm. d):

„d) plnění uvedených v § 54 odst. 1 písm. a) až j), l) až u) a y) a v § 55 s místem plnění ve třetí zemi nebo pokud jsou taková plnění přímo spojena s vývozem zboží, nebo“ (dále jako „vybrané finanční a pojišťovací služby“)

Dle důvodové zprávy k ZDPH: *„Odstavec 1 v písmenech a) až e) obsahuje taxativní výčet případů, resp. účelů použití přijatých zdanitelných plnění, které zakládají nárok na odpočet daně. V návaznosti na to odstavec 5 dále explicitně stanoví, že plátcí přísluší plný nárok na odpočet daně, použije-li příslušné zdanitelné plnění výhradně pro účely obsažené v tomto taxativním výčtu.“*

Dle Komentáře² k § 72, odst. 1 písm. d) ZDPH je nárok na odpočet zachován *„v případě přijatých zdanitelných plnění použitých pro poskytnutí pojišťovacích a některých finančních služeb, jejichž poskytnutí obecně nárok na odpočet nezakládá, v případě, že je jejich místo plnění ve třetí zemi nebo pokud jsou taková plnění přímo spojená s vývozem zboží.“*

Stejně tak Směrnice³ v článku 169 písm. c) umožňuje uplatnit nárok na odpočet u vyjmenovaných finančních a pojišťovacích služeb, jestliže je *„příjemce usazen mimo Společenství nebo jsou-li tato plnění přímo vázána na zboží určené k vývozu ze Společenství.“*

Z výše uvedeného vyplývá, že společnost poskytující finanční nebo pojišťovací služby, může uplatnit nárok na odpočet v případě, že tyto služby jsou přímo spojené s vývozem. Vzhledem k tomu, že ZDPH i Směrnice stanovují jako jednu z podmínek pro uplatnění nároku na odpočet podmínku spojitosti se zbožím určeným k vývozu, domníváme se, že lze uplatnit nárok na odpočet i v případě, kdy tato služba není poskytnuta přímo vývozci, ale i jiné osobě nepřímo se podílející na uskutečnění vývozu zboží. Podmínka spojitosti s vývozem zboží je uvedena v následujících modelových situacích.

² Zákon o dani z přidané hodnoty: Komentář, Wolters Kluwer, 2018. Dostupné v ASPI.

³ Směrnice Rady 2006/112/ES – o společném systému daně z přidané hodnoty

Modelová situace č. 1:

Český výrobce plánuje vyvézt zboží zákazníkovi v Rusku. Český výrobce však zákazníkovi v Rusku nikdy zboží nevyvážel a má obavy z úhrady faktury za vyvážené zboží. Český výrobce se tedy pojistí a v případě neuhrazení ze strany zákazníka bude částku požadovat po pojišťovně. Pokud by pojišťovna odmítla českého výrobce pojistit, vývoz by český výrobce neuskutečnil.

Poskytnutí pojištění v tomto případě splňuje ust. § 72, odst. 1 písm. d) ZDPH, neboť se jedná o plnění přímo spojené s vývozem zboží. Podmínka spojitosti na vývoz zboží je splněna a pojišťovna by tak u přijatých plnění souvisejících s poskytnutím pojištění mohla uplatnit nárok na odpočet.

Modelová situace č. 2:

Český výrobce plánuje vyvézt zboží zákazníkovi v Rusku. Český výrobce však k uskutečnění vývozu potřebuje bankovní úvěr, neboť nemá dostatek prostředků na výrobu smlouveného zboží. Banka však shledává určitou míru rizikovosti a úvěr na vývoz si pojistí u pojišťovny. Na základě poskytnutého pojištění banka poskytne úvěr a výrobce zboží vyveze do Ruska. Pokud by pojišťovna pojištění neposkytla, banka úvěr neposkytne a výrobce zboží nevyrobí a nevyveze.

Poskytnutí bankovního úvěru by mělo, shodně jako v Modelové situaci č. 1, zakládat u banky nárok na odpočet u souvisejících vstupů, neboť je spojena podmínka spojitosti s vývozem. Rovněž pojišťovna může uplatnit nárok na odpočet daně na vstupu u přijatých plnění souvisejících s poskytnutím pojištění úvěru bance, neboť je splněna podmínka spojitosti s vývozem. Pojišťovna však musí být schopna prokázat, že uskutečněné plnění, ke kterému uplatnila nárok na odpočet, má spojitost s vývozem. Toto lze prokázat například smlouvami výrobce s bankou o úvěru, doložením celního prohlášení o vývozu apod.

V obchodní praxi je obvyklé, že dojde k vývozu, ale již nedojde k úhradě pojistného nebo úvěru a dotčené instituce začnou vymáhat své pohledávky. Dle Informace GFR⁴ likvidace pojistných událostí budou mít stejný režim jako poskytnutí pojišťovacích služeb, avšak pouze za předpokladu, že likvidace pojistné události bude nedílnou součástí pojistné smlouvy. Jestliže likvidace pojistné události bude řešena pojišťovnou nezávisle na smlouvě o pojistném, bude mít tato likvidace vlastní režim DPH. Situaci lze opět znázornit na modelovém příkladu.

Modelová situace č. 3

Český výrobce plánuje vyvézt zboží zákazníkovi v Rusku. Český výrobce však zákazníkovi v Rusku nikdy zboží nevyvážel a má obavy z úhrady faktury za vyvážené zboží. Český výrobce se tedy pojistí a v případě neuhrazení ze strany zákazníka bude částku požadovat po pojišťovně. Dle smlouvy je součástí pojištění i případná likvidace pojistné události a spoluúčast českého výrobce. Český výrobce vývoz uskuteční, ale ruský kupující ani po několika upomínkách kupní cenu neuhradí. Český výrobce se tedy obrátí na pojišťovnu a oznámí pojistnou událost. Pojišťovna dle smlouvy uhradí výrobcí kupní cenu faktury a začne vymáhat tuto částku po ruském zákazníkovi prostřednictvím externí právní kanceláře mající sídlo v České republice. K vymožení pohledávky v závěru dojde.

⁴ Informace GFR k uplatnění DPH u pojišťovacích služeb ze dne 14.5.2013, č.j.22526/13/7001-21000-011695

V tomto případě může pojišťovna uplatnit nárok na odpočet i z přijatých faktur od advokátní kanceláře, která vymáhá pohledávku, neboť se jedná o plnění vedlejší (likvidace pojistné události) k plnění hlavnímu, kterým je poskytnutí pojištění spojené s vývozem zboží.

Modelová situace č. 4

Český výrobce plánuje vyvézt zboží zákazníkovi v Rusku. Má dostatek financí a zákazník je již dlouhodobým zákazníkem a není tedy třeba vývoz pojistit ve smyslu pojištění platební schopnosti odběratele. Českému vývozci však při vývozu bylo zboží historicky již několikrát odcizeno, a tak se rozhodl si zboží během přepravy do Ruska pojistit proti krádeži.

V této modelové situaci lze z pohledu pojišťovny uvažovat o aplikaci § 69 ZDPH nebo o kombinaci § 55 ZDPH ve spojení s § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Osvobození dle § 69 ZDPH však chápeme tak, že jeho smyslem je docílit zdanění v místě spotřeby, tj. nezatížit vývoz a na něj navázané služby českou DPH. Proto se toto ustanovení, dle našeho chápání, vztahuje na plnění, která by v běžném případě (tj. nesouvisela-li by s vývozem) byla zatížena českou DPH, např. přepravní služby. Naproti tomu pojistné je principiálně osvobozeno od daně dle § 55 ZDPH, a proto není třeba docílit uplatnění principu země spotřeby skrze § 69 ZDPH. Z tohoto důvodu se domníváme, že i v tomto případě lze z pohledu pojišťovny uplatnit nárok na odpočet u vstupů souvisejících s tímto konkrétním pojištěním, a to skrze aplikaci § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH.

Modelová situace č. 5

Český výrobce plánuje vyvézt zboží zákazníkovi v Rusku. Český výrobce však k uskutečnění vývozu potřebuje bankovní úvěr, neboť nemá dostatek prostředků na výrobu smlouveného zboží. Banka i exportér však shledávají určitou míru rizikovosti a úvěr na vývoz i samotnou pohledávku za odběratelem si pojistí u pojišťovny. Na základě poskytnutého pojištění banka poskytne úvěr a výrobce zboží vyveze do Ruska. Pokud by pojišťovna pojištění předexportního úvěru neposkytla, banka úvěr neposkytne a výrobce zboží nevyrobí a nevyveze. Z pohledu pojišťovny se jedná o souběžné užití dvou pojistných produktů pro jednu a tutéž obchodní transakci:

- 1) Pojištění pracovního kapitálu – stranami pojištění jsou pojišťovna, financující banka a exportér (pojištěným a pojistníkem je financující banka),
- 2) Pojištění pohledávky za odběratelem – stranami pojištění jsou pojišťovna a exportér (pojištěným a pojistníkem je exportér).

Oba produkty jsou v dané modelové situaci provázané a musí být uzavřeny společně. Fakturace pojistného je oddělená.

Tato modelová situace je odlišná od modelové situace č. 2 v tom, že nedílnou součástí kontraktu je pojištění pohledávky exportéra vzniklé v přímém důsledku vývozu zboží. Z tohoto důvodu jsme toho názoru, že je splněna podmínka přímé spojitosti s vývozem a lze aplikovat § 72, odst. 1 písm. d) ZDPH.

Ve prospěch výše uvedených závěrů hovoří i Stanovisko generálního advokáta SDEU⁵, který mj. uvádí, že nárok na odpočet by měl být v souladu s čl. 169 Směrnice zachován za účelem zvýšení konkurenceschopnosti pojišťoven a bank se sídlem na území členských států vůči pojišťovnám a bankám mimo Evropskou unii.

2. Závěr

⁵ Stanovisko Generálního advokáta Niiila Jääskinena přednesené dne 20. května 2010 ve věci C-582/08

Vzhledem k tomu, že vybrané finanční služby a pojišťovací služby související s vývozem jsou v § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH přímo vymezeny jako plnění, u kterých je možné nárok na odpočet daně uplatnit, navrhuje u těchto služeb uplatňovat nárok na odpočet bez ohledu na to, zdali je služba poskytnuta přímo vývozci či osobě nepřímo se podílející na uskutečnění vývozu.

Stejně tak plnění spojená s likvidací pojistných událostí a vymáháním pojistných částek, které jsou součástí smlouvy o poskytnutí pojištění, jsou služby zakládající nárok na odpočet dle § 72, odst. 1 písm. d) ZDPH.

Pojištění zboží při přepravě do státu určení zboží je službou zakládající nárok na odpočet u souvisejících vstupů dle § 72, odst. 1 písm. d) ZDPH.

3. Návrh řešení

Navrhuje se přijmout závěry formulované v bodě 2.

Stanovisko GŘŘ:

Se závěrem předkladatelů částečný souhlas.

K čl. 169 písm. c) Směrnice, resp. jeho transpozici v § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH neexistuje doslovný výklad pojmu „jsou-li tato plnění přímo vázaná na zboží určené k vývozu ze Společenství“ resp. „pokud jsou taková plnění přímo spojena s vývozem zboží“, kterými je nárok na odpočet daně podmíněn. Tato podmínka vazby pojišťovacích a finančních služeb podle čl. 135 odst 1 písm. a) až f) Směrnice na zboží určené k vývozu ze Společenství je rozhodující proto, zdali u nich vzniká nárok na odpočet daně či nikoliv. S ohledem na tuto skutečnost je nezbytné vycházet z důvodů zavedení uvedeného ustanovení a z dosavadní judikatury Soudního dvora Evropské unie.

Dle stanoviska Generálního Advokáta NIILA JÄÄSKINENA ve věci C-582/08 Evropská komise proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irska je uveden v bodě 32 následovně: „Důvody pro přijetí čl. 169 písm. c) směrnice o DPH nebo čl. 17 odst. 3 šesté směrnice o DPH nebyly jasně uvedeny v žádném dokumentu. Nicméně některé z výkladů uvádějí, že možnost odpočtu nebo vrácení daně byla přiznána za účelem zajištění konkurenční neutrality poskytovatelů pojistných a finančních služeb usazených v EU na mezinárodních finančních trzích zavedením možnosti zmírnění řetězení daně, tedy nevratné skryté DPH na vstupu z pořízení zboží a služeb zatěžujících jejich nákladovou strukturu.“

Zároveň v bodě 33 doplňuje dopad osvobození od daně bez nároku na odpočet daně takto: „V EU jsou finanční a pojistné služby osvobozeny od DPH, což znamená, že nemá existovat nárok na odpočet daně na vstupu, jelikož služby osvobozené od daně nepodléhají dani na výstupu. Bez možnosti odpočtu nebo odpovídajícího vrácení daně budou osoby povinné k dani usazené v EU, které poskytují finanční a pojistné služby, nuceny absorbovat neodpočitatelnou daň na vstupu v obchodech se zákazníky usazenými mimo území EU. Vzhledem k tomu, že budou přenášet nemožnost odpočíst DPH na vstupu na své zákazníky prostřednictvím vyšších nákladů, budou tyto osoby povinné k dani usazené v EU konkurenčně znevýhodněné ve srovnání s osobami povinnými k dani, jež spadají do jiných právních rámců, jejichž nákladová struktura neobsahuje skrytou DPH.“

V rozsudku v téže věci SDEU uvádí v bodě 39, že "Podle Komise dále logika systému DPH vyžaduje, aby byl nárok na vrácení DPH z plnění uvedených v čl. 169 písm. c) směrnice o DPH přiznáván. Podle této logiky a v souladu s mezinárodními zvyklostmi nesmí být žádná daň vybírána při vývozu zboží a služeb. Pokud jde konkrétně o taková plnění osvobozená od daně, jakými jsou pojistné a finanční operace, u kterých běžně neexistuje nárok na vrácení daně odvedené na vstupu, čl. 169 písm. c) směrnice o DPH má za cíl umožnit vrácení DPH, která je obsažena v ceně nabytí zboží a služeb určených k poskytování takových plnění. Přiznání nároku na vrácení DPH tak umožní zabránit tomu, aby byl subjekt usazený v Unii znevýhodňován ve srovnání se svými soutěžiteli mimo Unii."

Znění čl. 169 písm. c) Směrnice stanovuje, že pojišťovací a finanční služby dle čl. 135 odst. 1 písm. a) až f) jsou osvobozeny od daně s nárokem na odpočet daně, pokud je příjemce usazen mimo Společenství. Tato první možnost potvrzuje logiku uvedenou v rozsudku v bodě 39 C-582/08, že nesmí být žádná daň vybírána při vývozu služeb a zároveň umožňuje vrácení DPH z přijatých zdanitelných plnění určených pro poskytování vybraných pojišťovacích a finančních služeb. Podmínka usazení příjemce mimo Společenství zároveň zajišťuje, že služba je „skutečně vyvezena do 3. země“. V případě pojišťovacích služeb pojištění pokrývá rizika příjemce služby, tj. zpravidla příjemce neboli dovozce zboží v 3. zemi.

Druhá možnost stanovuje, že pojišťovací a finanční služby podle čl. 135 odst. 1 písm. a) až f) jsou osvobozeny, pokud jsou tyto služby přímo vázány na zboží určené k vývozu ze Společenství. Z tohoto odvozeného výkladu lze dovodit, že příjemcem pojišťovacích a finančních služeb má být osoba, která zboží vyváží. Analogicky by k první možnosti mělo pojištění pokrývat rizika osoby, která vlastní zboží nebo je odpovědná za vývoz zboží. Tyto důsledky korespondují se základním cílem, že každý vývoz zboží či služby nemá podléhat dani, a zároveň u pojišťovacích a finančních služeb dle čl. 135 odst. 1 písm. a) až f) Směrnice existuje nárok na odpočet daně. Cena za pojištění, ať už se jedná o pojištění proti riziku ztráty či nezaplacení, se pravděpodobně dostane do ceny za zboží, neboť náklady na pojištění jsou v tomto případě na osobě, která zboží vyváží. Z toho lze dovodit, že služba pojištění jako taková, resp. její cena je vyvezena mimo Společenství. Vývoz zboží se již přímo považuje za osvobozený od daně s nárokem na odpočet daně, pokud je zboží dodáno a opustí území Společenství.

Přímá vazba na zboží určené k vývozu ze Společenství uvedená v čl. 169 c) Směrnice nebyla dosud definována soudem. Nelze v uvedených situacích vycházet ze závěrů učiněných judikaturou SDEU ve věci C-288/16 k čl. 146 resp. § 69 ZDPH, neboť Směrnice v čl. 169 písm. c) používá odlišný pojem, a to „přímo vázána na zboží určené k vývozu ze Společenství“ nikoliv „přímo vázané na vývoz nebo dovoz zboží“ jako tomu je v čl. 146 resp. § 69 ZDPH. Při výkladu předmětného ustanovení je nezbytné vycházet zejména ze smyslu a cíle čl. 169 Směrnice.

K modelové situaci č. 1 a 4: Souhlasíme se závěrem. Poskytnutí pojištění (např. proti nezaplacení příjemcem nebo proti riziku ztráty či zničení zboží) pojišťovnou českému výrobcí, který vyváží zboží, je osvobozeno od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Český výrobce je osobou, která zboží vyváží, resp. dodává zboží do 3. země, a zároveň i příjemcem pojištění. Pojištění pokrývá rizika této osoby.

U modelové situace č. 4 se i v tomto případě bude jednat o osvobození od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH nikoliv podle § 69 ZDPH, neboť prvotně pojištění je osvobozené od daně bez nároku na odpočet daně, ačkoliv při splnění podmínek obsahuje výjimku a stává se osvobozené od daně s nárokem na odpočet daně. Pro osvobození je nezbytné splnění podmínky přímé vazby na zboží určené k vývozu.

K modelové situaci č. 2: Nesouhlasíme se závěrem. Poskytnutí pojištění bance, která poskytuje bankovní úvěr českému výrobcí vyvážejícímu zboží do 3. země, není osvobozeno od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Takové pojištění je osvobozeno od daně bez nároku na odpočet daně podle § 51 odst. 1 písm. e) a § 55 ZDPH.

U poskytnuté pojišťovací či finanční služby podle čl. 135 odst. 1 písm. a) až f) Směrnice bance, která poskytuje bankovní úvěr vývozci, nedochází ani k základnímu předpokladu, kdy u každého vyváženého zboží nebo služby nesmí být vybírána daň, neboť nedochází ke spotřebě pojišťovací či finanční služby v 3. zemi. Poskytnutá pojišťovací služba, ani její cena, vlastně není ani vyvezena mimo Společenství. Pojištění současně postrádá přímou vazbu na zboží, které je vyváženo. Pojištění poskytnuté bance je standardně osvobozeno od daně bez nároku na odpočet daně podle § 51 odst. 1 písm. e) ZDPH a § 55 ZDPH.

K modelové situaci č. 3: Souhlasíme se závěrem. Likvidace pojistné události poskytnutá pojišťovnou českému výrobcí je také osvobozena od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH, pokud je vedlejším plněním k plnění hlavnímu, kterým je pojištění osvobozené od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Za těchto podmínek sdílí likvidace pojistné události stejný daňový režim jako pojištění poskytnutého v souladu s § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Pojišťovna je oprávněna si odpočíst daň z přijatého zdanitelného plnění, které použije pro likvidaci pojistné události, od advokátní kanceláře.

K modelové situaci č. 5: Částečně souhlasíme se závěrem. Pojištění pracovního kapitálu, kdy pojištěným a pojistníkem je financující banka, není osvobozeno od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Takové pojištění je osvobozeno od daně bez nároku na odpočet daně podle § 51 odst. 1 písm. e) a § 55 ZDPH. Pojištění postrádá přímou vazbu na vývoz zboží, a zároveň příjemcem odškodnění není vývozce.

Pojištění pohledávky za odběratelem, kdy pojištěným a pojistníkem je vývozce, je osvobozeno od daně s nárokem na odpočet daně podle § 72 odst. 1 písm. d) ZDPH. Pojištění se váže na vývoz zboží a český vývozce je osobou, která zboží vyváží, resp. dodává zboží do 3. země, a zároveň i příjemcem pojištění. Pojištění pokrývá rizika této osoby.